

Läänemere piirkonna ajalugu: **noorte teadlikkus, riiklikud ainekavad ja haridus**

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND
INVESTING IN YOUR FUTURE

CENTRAL BALTIC
INTERREG IV A
PROGRAMME
2007-2013

Haridus- ja Teadusministeerium
Estonian Ministry of Education and Research

Tabel 1. Mil määral nõustute nende väidetega? Iga variandi keskmine tulemus kõigi vastajate arvestuses.

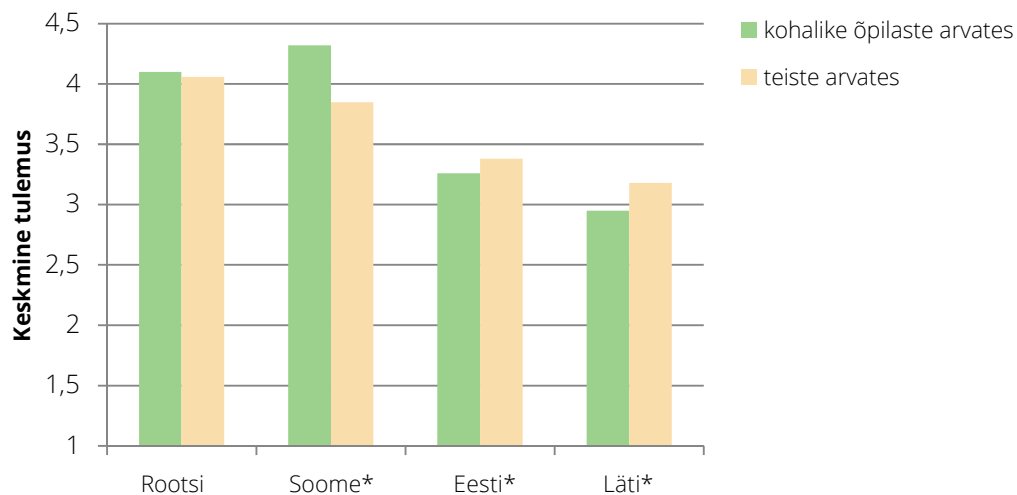
	Eesti	Soome	Läti	Rootsi	Kesk- väärts
Jagatud vastutus Läänemere piirkonna eest	3,49	3,57	3,64	3,44	3,54
Kõik Läänemere piirkonna elanikud kulutavad palju aega sotsiaalmeediale	3,49	3,24	3,23	3,09	3,29
Võrdõiguslikkus on kõikides Läänemere piirkonna riikides tähtis	3,20	3,21	3,23	3,07	3,19
Hansa Liit ühendab Läänemere piirkonda	3,36	3,15	3,18	2,82	3,18
Tulevikus saan Läänemere piirkonnast uusi sõpru	3,32	2,83	3,23	2,73	3,10
Pärast Nõukogude Liidu lagunemist on Läänemere piirkond muutunud lähedasemaks	3,12	3,06	3,00	2,86	3,03
Nõukogude Liidu kogemus muudab meid erinevaks	3,10	3,05	2,83	2,98	2,99
Noored käivad ühtmoodi riides	2,81	2,74	3,02	2,71	2,83
Aja möödudes muutub Läänemere piirkond sarnasemaks	2,94	2,83	2,63	2,88	2,82
Lapsed loevad sarnaseid raamatuid	2,75	2,81	2,74	2,94	2,80
Noored vaatavad samu filme	2,78	2,83	2,76	2,86	2,80
Legendid viikingiajast ühendavad Läänemere piirkonna riike	2,79	2,72	2,81	2,62	2,75
Ajaloolised suhted Venemaaga ühendavad Läänemere piirkonda	2,74	2,67	2,83	2,45	2,70
Usundid on Läänemere piirkonnas erinevad	2,73	2,73	2,59	2,70	2,69
Rootsi aeg ühendab Läänemere piirkonda	2,68	2,62	2,59	2,80	2,66
Haridustase on Läänemere piirkonnas sarnane	2,76	2,43	2,74	2,54	2,64
Elu on Läänemere piirkonnas rohkem loodusega seotud kui mujal	2,54	2,51	2,59	2,49	2,54
NATO on tekitanud Läänemere piirkonda lõhe	2,41	2,66	2,35	2,64	2,48
Tavapärased pühad on samad	2,69	2,55	2,05	2,50	2,44
Läänemere piirkonnas suhtutakse majanduskriisi ühtemoodi	2,48	2,59	2,25	2,46	2,43
Heaolu Läänemere piirkonnas on ühesugune	2,36	2,55	2,22	2,34	2,37
Turvalisuse ja kuritegevuse tase on Läänemere piirkonnas ühesugune	2,46	2,25	2,37	2,32	2,37
Inimesed söövad sarnast toitu	2,35	2,28	2,40	2,37	2,35
Kehv liiklusühendus tähendab raskendatud suhtlemist	1,89	2,23	1,80	2,20	1,99

Märkus. Vahemik 1–4, kus 1 tähendab ei nõustu üldse ja 4 tähendab nõustun täielikult.

Arvamused selle kohta, kui hea on elu Läänemere piirkonnas

Õpilastelt küsiti ka seda, kui hea on nende arvates elu nende koduriigis ja kolmes naaberriigis. Tulemused näitavad, et **teiste arvates on elu kõige parem Rootsis, elu koduriigis hindasid kõige kõrgemalt aga Soome õpilased**. Kõige halvemaks pidasid nii Läti kui ka teiste riikide õpilased elu Lätis, kuigi teiste antud hinnangute keskmine oli üle aritmeetilise keskmise (3,0). **Rootsi elu headuse hindamisel kattusid teiste riikide õpilaste arvamused Rootsi õpilaste omadega**. Soome õpilased väärtustavad Soome elu eri tahke rohkem kui teiste riikide õpilased. **Eesti ja Läti puhul on olukord vastupidine: kohalikud õpilased on kriitilisemad kui teiste riikide õpilased**. Nagu varasem analüüs näitas, tuleneb see põhiliselt Eestis ja Lätis elavate etniliste venelaste kriitilisemast arvamusel. Selles analüüsis pandi need rühmad (Eesti puhul eestlased ja Eesti venelased ning Läti puhul lätlased ja Läti venelased) kokku. Üksikasjalikud tulemused on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Õpilaste hinnang oma ja teiste riikide (kolme ülejäänud uuringus osaleva riigi) elu headusele (demokraatlik, jõukas, rahulik, üldiselt hea)

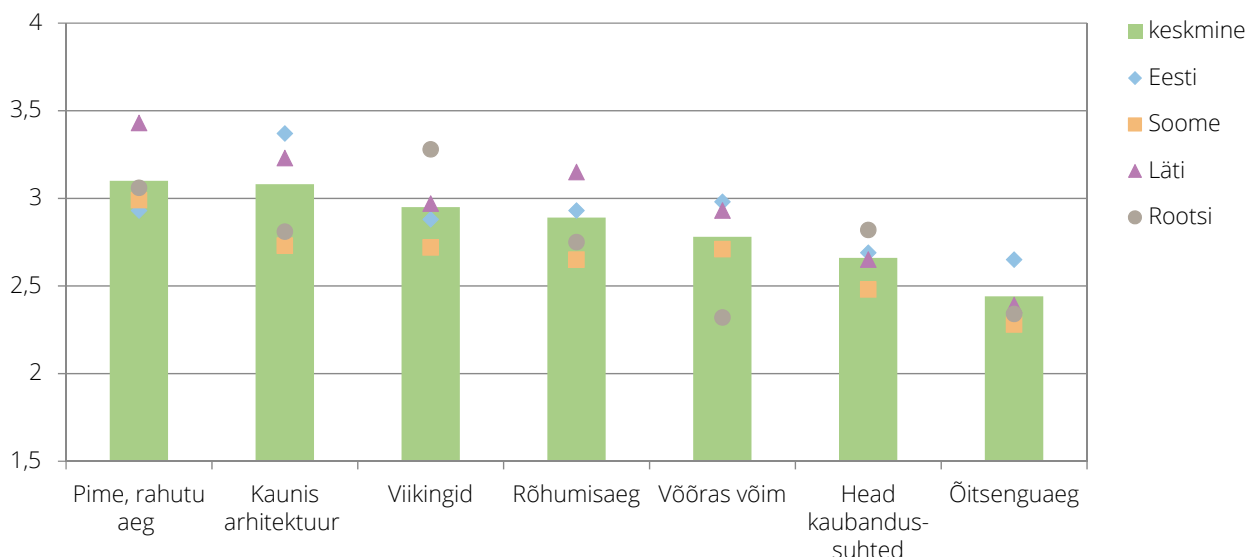

Märkus. *Statistiliselt suur erinevus kohalike ja teiste riikide õpilaste arvamuse vahel. Kasutati skaalat 1 (üldse mitte) kuni 5 (väga). Parema esituse jaoks põhineb diagramm skaalal 1–4,5.

Eri ajaloo perioodide (kesk- ja nõukogude aeg) tajumine

Küsitlusest selgus, et arvamused lähiajaloo sündmuste kohta (arvamused Nõukogude Liidu kohta) erinesid rohkem kui need, mis käisid keskaja kohta. Keskaega nähakse pimedana ja rahutu ajana, aga samas on sellele ajastule iseloomulik kaunis arhitektuur. Seda ei peeta õitsenguajaks ja samuti ei seostu see heade kaubandussuhetega. Kõik tulemused on esitatud joonisel 2.

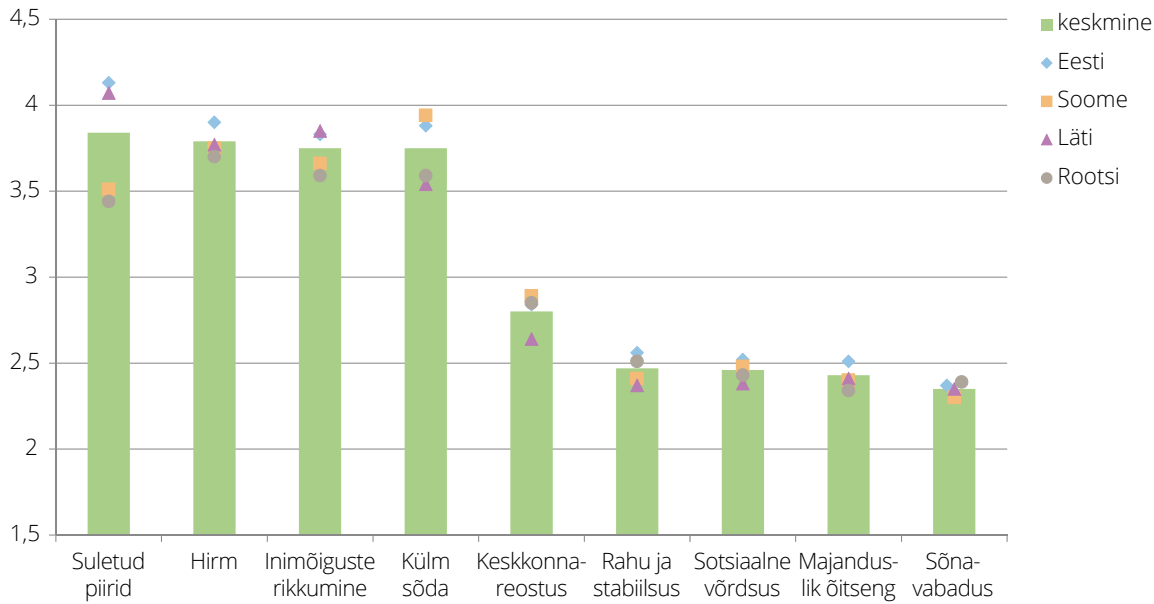
Joonis 2. Mida seostate keskajaga?

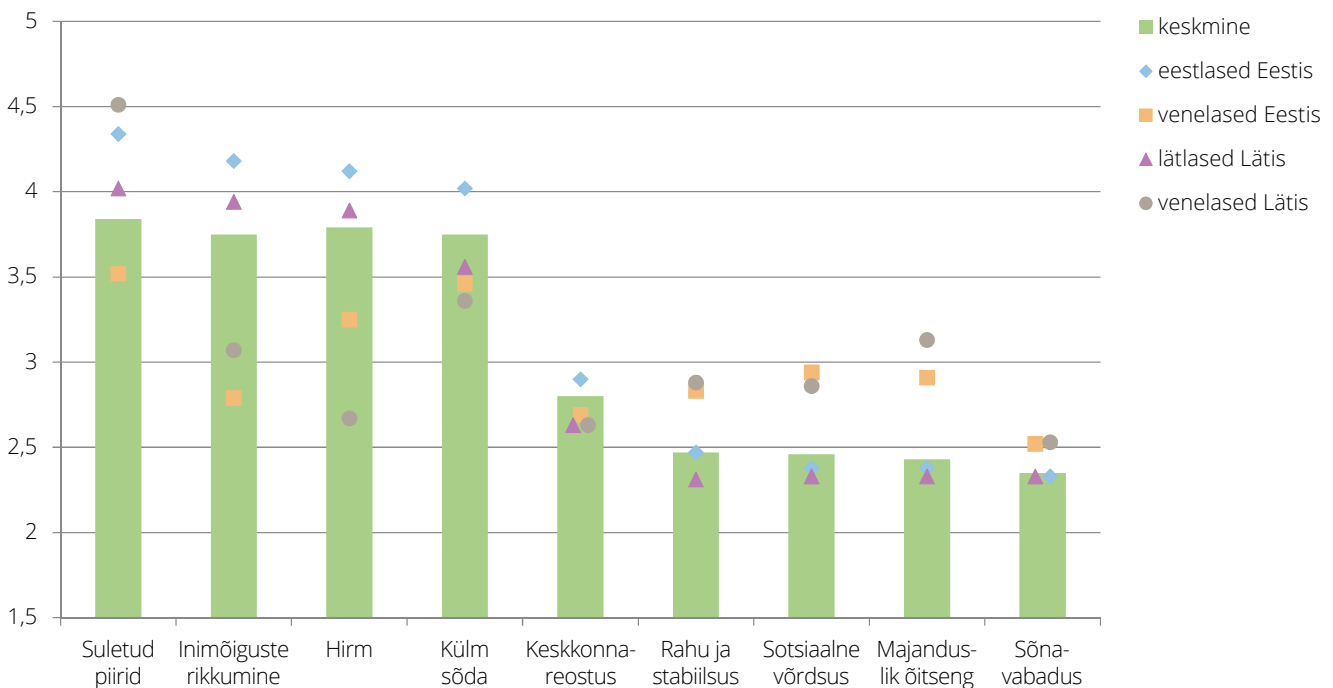
Märkus. Tulemused skaalal 1 (üldse mitte) kuni 5 (väga). Parema esituse jaoks põhineb diagramm skaalal 1,5–4.

Nõukogude Liidu tajumises olid suured erinevused, eriti Eesti ja Läti õpilaste seas, kus enamuskeeles (eesti ja läti keeles) vastanud õpilastel olid Nõukogude Liiduga tunduvalt negatiivsemad seosed kui õpilastel, kes vastasid vene keeles. Esimene rühm seostab Nõukogude Liitu pigem suletud piiride, hirmu ja inimõiguste rikkumisega, samas kui teine rühm on rohkem nõus väidetega, et Nõukogude Liit tähendas majanduslikku õitsengut, sotsiaalset õiglust ning rahu ja stabiilsust. Soome ja Rootsi vastajate tulemused jäävad vahepeale ja seega selle küsimuse puhul nende seas suuri lahknevusi ei ole. Joonised 3 ja 4 illustreerivad arvamusi nõukogude aja kohta.

Joonis 3. Mida seostate nõukogude ajaga?

Joonis 4. Mida seostate nõukogude ajaga?

Märkus. Keskmised tulemused Eesti ja Läti keelterühmade järgi (1–5). Parema esituse jaoks põhineb diagramm skaalal 1,5–5.

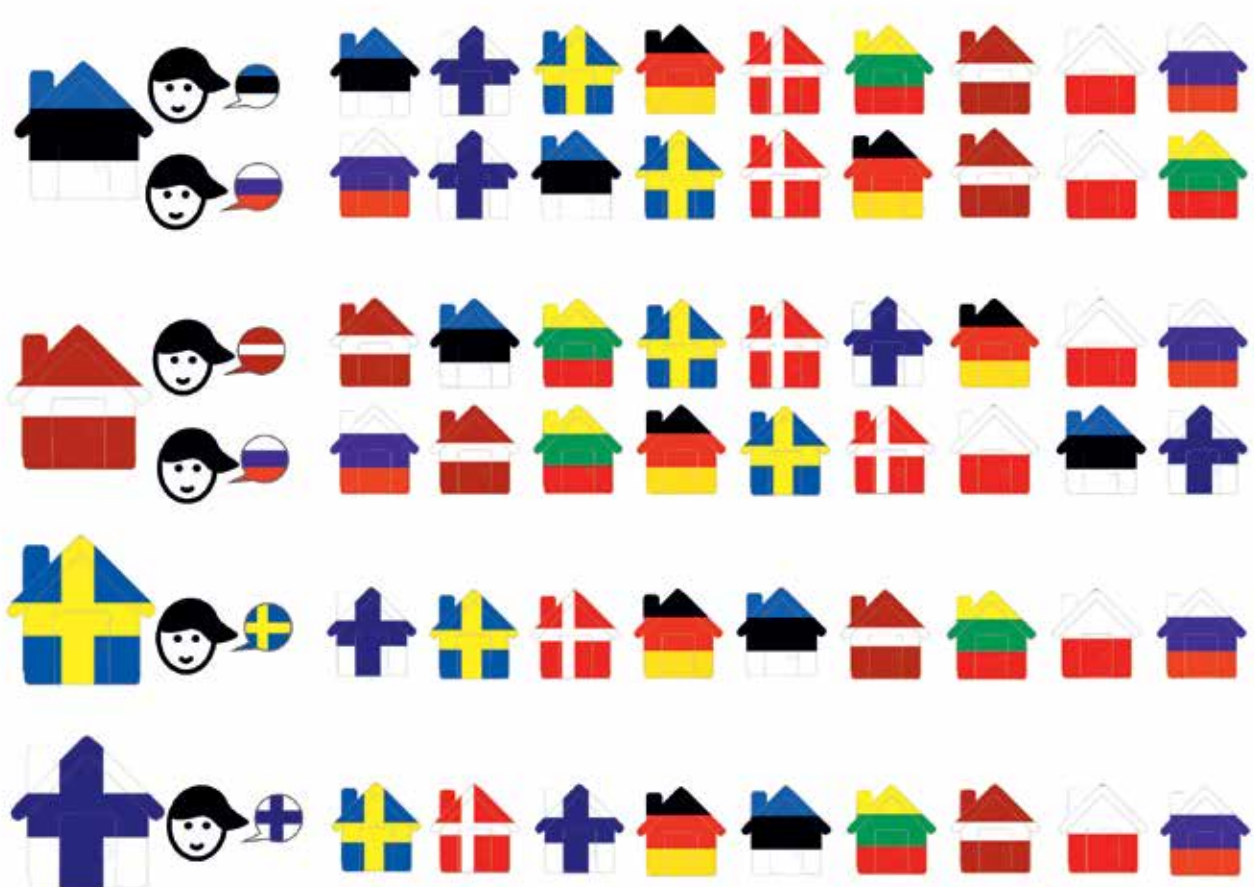
Mõned seosed ei tähenda tingimata, et õpilased tunnevad seda ajajärku ühtmoodi hästi või halvasti. Kuid **asjaolu, et kõigi nelja riigi õpilastel on keskaja suhtes üsna sarnased seosed, võib kasutada ühisosana rahvusvaheliseks koostööks (nt vahetusprojektid), et edendada tulevikus üksteisemõistmist ja ühtekuuluvust. Teisest küljest saab asjaolu, et Nõukogude Liiduga seonduvat tajutakse niivõrd erinevalt, selgitada määrgina, et selle perioodi ajalugu mõistetakse väga erinevalt ja erineda võivad isegi teadmised selle perioodi kohta.** Sellisel juhul oleksid ühised haridustegevused, õppevahendid ja kõiki rühmi hõlmavad rahvusvahelised noortevahetuse programmid vägagi teretulnud.

Kui lähestikku või eraldi piirkonna noored end tunnevad

Et hinnata, kuidas näevad õpilased naaberrahvaid, kasutasime sotsiomeetrilist tänavameetodit, mille puhul vastajatel palutakse valida kodu üheksale sellele tänavale kolivale eri rahvusest perekonnale. **Vastajatel paluti ette kujutada, et nende naabruskonda on kavas kolida järgmistel perekondadel: eesti, taani, soome, saksa, läti, leedu, poola, vene ja rootsi pere. Muud teavet peale rahvuse perede kohta ei antud. Õpilastele öeldi, et kuna nemad on sellel tänaval kaua aega elanud, saavad nad valida, kus need pered sellel tänaval elama hakkavad. Lisaks öeldi neile seda, et kui nad ei suuda ainult rahvuse põhjal otsustada, kus keegi elama peaks, võivad nad panna ka mitu peret või kõik pered ühte majja elama.**

Seda ülesannet keeldus tegemast 58 õpilast ja 83 panid kõik pered ühte majja. Umbes pooled õpilastest, kes ülesannest keeldusid või kõik pered ühte majja panid, olid Rootsist. Teised jaotusid ühtlaselt ülejäänud kolme riigi vahel. Eesti ja Läti puhul analüüsiti eestlaste ja venelaste arvamust eraldi, sest need erinesid märkimisväärselt. Soome ja Rootsi puhul sellist käsitlusviisi ei kasutatud, sest seal enamus- ja vähemusrahvuste arvamused nii palju ei erinenud. Joonisel 5 on illustreeritud tulemused.

Joonis 5. Sotsiomeetrilise tänavameetme kuue rühma tulemus

Märkus. Tulemused on esitatud kuue rühma kohta eraldi: EstEst – Eesti õpilased eesti õppekeelega koolis; RusEst – Eesti õpilased eesti ja vene õppekeelega koolis; LatLat – Läti õpilased läti õppekeelega koolis; LatRus – Läti õpilased läti ja vene õppekeelega koolis; Swe – Rootsi õpilased; Fin – Soome õpilased. Rahvusele vastava märgise koht näitab, kui kaugemale konkreetne rühm keskmiselt paigutas antud rahvusest pere.

- **Keskmiselt suhtuti kõige positiivsemalt rootsi ja soome peredesse**, kellele järgnes kohe eesti pere. **Kõige kaugemad naabrid olid vene ja poola pered.**
- **Kõik rühmad nägid enda rahvusest peret lähima naabrina**, paigutades nad elama keskmiselt 1,8–1,9 maja kaugusele oma majast.
- Läti ja Eesti venelased suhtusid kõige paremini vene perekonda. Läti venelaste puhul oli erinevus vene ja läti perede vahel väike. Eesti venelaste ja kohaliku eesti enamusrahvuse vahel on suuremad pinged ja/või vastastikune eraldatus.
- Eesti õpilased eelistasid naabritena kõige rohkem eestlasi, soomlasi ja rootslasi.
- Eesti vene õpilased eelistasid naabritena kõige rohkem venelasi, soomlasi ja eestlasi.
- Soome õpilased eelistasid naabritena kõige rohkem soomlasi, rootslasi, taanlasi ja sakslasi.
- Läti õpilased eelistasid naabritena kõige rohkem lätlasi, eestlasi ja leedulasi.
- Läti vene õpilased eelistasid naabritena kõige rohkem venelasi, lätlasi ja taanlasi.
- Rootsi õpilased eelistasid naabritena kõige rohkem rootslasi, taanlasi ja soomlasi.

Samastumine

Selleks, et analüüsida ja võrrelda kõigi nelja riigi noorte identiteeti¹, paluti neil hinnata 19 rühma (vt tabel 3 allpool), kategooria tähtsust endale ning samade kategooriate kehtivust nelja rahvuse (eestlased, soomlased, lätlased ja rootslased) puhul. Samastumiskategooriad algasid laiemate rühmadega, nagu „maailmakodanik“, ja lõppesid rühmaga „oma klassi õpilane“. Hindamiskaala jäi vahemikku –1 (vastandan end sellele rühmale) kuni 3 (kuulun sellesse rühma ja sinna kuulumine on mulle väga tähtis). Nende vahele jäid väärtused 0 (rühm ei kehti minu kohta), 1 (kuulun sellesse rühma, aga sinna kuulumine ei ole mulle tähtis) ja 2 (kuulun sellesse rühma ja sinna kuulumine on mulle tähtis). Edaspidi analüüsime andmeid vastajate osakaalu alusel igas rühmas, kes pidasid konkreetset kategooriat tähtsaks või väga tähtsaks (andsid hinde 2 või 3). Kõige tähtsamad ja kõige vähem tähtsad samastumised on esitatud tabelis 2 ning nende täielik nimekiri ja tähtsus õpilastele on toodud tabelis 3.

Tabel 2. Kolm kõige tähtsamat ja kolm kõige vähem tähtsat samastumist

	Kõige tähtsam samastumine	II kõige tähtsam samastumine	III kõige tähtsam samastumine	III kõige vähem tähtis samastumine	II kõige vähem tähtis samastumine	Kõige vähem tähtis samastumine
Eestlased Eestis	Kodanik	Õpilane	Eurooplane	Idaeurooplane	Konservatiiv	Endise Nõukogude Liidu kodanik
	83,2	77	68,6	11,3	10,1	3,6
Venelased Eestis	Õpilane	Eurooplane	Piirkonna elanik	Konservatiiv	Skandinaavlane	Lääne-eurooplane
	60,4	52,6	42,9	11,3	10,5	8,2
Soomlased	Kodanik	Põhjamaalane	Õpilane	Konservatiiv	Idaeurooplane	Endise Nõukogude Liidu kodanik
	80,0	67,2	53,5	7,5	6	3,7

¹ Selguse huvides teeme vahet identiteedil ja samastumisel. Sotsiaalse identiteedi teooria kohaselt (Tajfel 1981: 225) on identiteet „inimese enesekontseptsiooni see osa, mis tuleneb tema teadmisest sotsiaalsesse rühma (või rühmadesse) kuulumise kohta koos sellise kuulumisega seotud väärtuse ja emotsionaalse tähtsusega“. Samastumist mõõdetakse tavaliselt lihtsalt kui enda rühma liikmena määratlemise fakti. Selles uuringus käsitletakse identiteeti eri samastumiste kombinatsioonina, mis mõõdab peale teadmise kuulumise väärtust (tähtsust).

	Kõige tähtsam samastumine	II kõige tähtsam samastumine	III kõige tähtsam samastumine	III kõige vähem tähtis samastumine	II kõige vähem tähtis samastumine	Kõige vähem tähtis samastumine
Lätlased				Endise Nõukogude Liidu kodanik	Soomeugrilane	Skandinaavlane
Lätis	Kodanik	Õpilane	Baltlane			
	91,6	83,6	73,7	8,7	7,4	5,1
Venelased				Soomeugrilane	Lääne-eurooplane	Skandinaavlane
Lätis	Õpilane	Piirkonna elanik	Kodanik			
	83,6	72,4	61,9	14	7	2,3
Rootslased				Endise Nõukogude Liidu kodanik	Baltlane	Soomeugrilane
	Kodanik	Õpilane	Skandinaavlane			
	42,5	40,5	35,6	4	3,5	3,5
Kõik kokku				Idaeurooplane	Konservatiiv	Endise Nõukogude Liidu kodanik
	Kodanik	Õpilane	Piirkonna elanik			
	71,4	63,1	53,3	10,5	9,4	6,1

Märkus. Õpilaste protsent, kes pidasid seda samastumist endale tähtsaks või väga tähtsaks.

Tabelist 2 nähtub, et neli rühma eelistavad end kõige rohkem samastada oma riigi kodanikuga, millele järgneb kohe õpilane. Vene keeles vastanutele on kõige tähtsam samastuda õpilasega. Ilmneb, et ka piirkonnaga samastumine on üsna oluline ja see on kõikide rühmade jaoks kolmas kõige tähtsam samastumine (piirkonnaga samastumine on enda pidamine nii skandinaavlaseks, eurooplaseks kui ka Läänemere ääres elavaks inimeseks). Kõige vähem eelistatakse end samastada endise Nõukogude Liidu kodaniku, eurooplase ja konservatiiviga.

Tabel 3. Samastumised ja õpilaste protsent, kes pidasid konkreetset samastumist tähtsaks või väga tähtsaks kõigis neljas riigis ja kuues rühmas

Samastumine (lühendatult)	Keskmised tulemused rühmade kaupa (n)						
	Aritmeetiline keskmine	Eestlased Eestis (389)	Venelased Eestis (134)	Soomlased (421)	Lätlased Lätis (390)	Venelased Lätis (43)	Rootslased (404)
(Vastaja riigi) kodanik	71,4	83,2	41,8	80,0	91,6	61,9	42,5
Oma kooli/klassi õpilane	63,1	77,0	60,4	53,5	83,6	62,8	40,5
Oma piirkonna elanik (piirkond)	53,3	64,4	42,9	51,7	72,4	62,8	28,0
Euroopa Liidu / muude ühenduste kodanik	52,7	68,6	52,6	49,0	65,9	58,1	27,9
Maailmakodanik – ülemaailmne	43,4	51,4	38,1	42,5	50,3	44,2	31,7
Põhjamaalane	40,5	53,5	12,7	67,2	22,0	18,6	30,9
Mõne ühingu või liikumise liige	38,1	39,2	21,2	34,8	56,8	25,6	29,3

Samastumine (lühendatult)	Keskised tulemused rühmade kaupa (n)						
	Aritmeetiline keskmine	Eestlased Eestis (389)	Venelased Eestis (134)	Soomlased (421)	Lätlased Lätis (390)	Venelased Lätis (43)	Rootslased (404)
Läänemere ääres elav inimene	37,3	43,8	41,8	27,7	66,2	52,4	9,7
Baltlane	34,4	52,8	33,1	8,0	73,7	51,2	3,5
Etnilise rühma liige	30,9	29,1	24,1	26,7	55,4	35,7	14,9
Põhjaeurooplane	28,3	37,0	15,0	47,0	16,9	25,6	17,1
Liberaalse maailmavaatega inimene	27,1	28,4	20,3	31,3	30,2	23,3	21,5
Skandinaavlane	22,6	17,8	10,5	37,7	5,1	2,3	35,6
Soomeugrilane	20,7	38,4	13,4	36,9	7,4	14,0	3,5
Mitmesse kultuuri kuuluv isik – mitmekultuuriline	19,7	29,9	19,5	14,5	21,1	37,2	11,9
Lääneeurooplane	13,5	15,0	8,2	17,7	11,8	7,0	11,9
Idaeurooplane	10,5	11,3	22,4	6,0	15,6	14,0	5,0
Konservatiivse maailmavaatega inimene	9,4	10,1	11,3	7,5	12,3	19,0	6,2
(Endise) Nõukogude Liidu kodanik	6,1	3,6	14,9	3,7	8,7	20,9	4,0
Kõik kokku	27,2	33,1	22,4	28,6	32,5	28,1	16,5

- 27,2 protsenti õpilastest pidas kõigis rühmades neid kategooriad tähtsaks või väga tähtsaks. Rühmade vahel oli siiski suuri erinevusi: **eestlased Eestis ja lätlased Lätis samastusid keskmiselt kõikide rühmadega tugevamalt**, neile järgnesid soomlased ja venelased Lätis. Rootsi õpilased väärtustasid neid kategooriad selgelt vähem kui teised.
- Nelja riigi noorte puhul olid kolm **kõige tähtsamat samastumist kohaliku suunitlusega: (vastaja riigi) kodanikuks, oma kooli/klassi õpilaseks ja oma piirkonna elanikuks olemine**. Tähtsuselt esikohal olev rahvuseülene samastumine on riigiti erinev: **Eestis on selleks eurooplaseks, Soomes põhjamaalaseks, Lätis baltlaseks ja Rootsis skandinaavlaseks olemine**.
- **Kodanikuga samastumist väärtustatakse kõigis enamusrühmades**, ainult rahvusvähemused (venelased Eestis ja Lätis) väärtustavad seda natuke vähem. **Venelased Eestis on eriti haavatav rühm**, kes samastab end oma riigi kodanikuga kõige vähem. Nende puhul on Eesti kodanikuga samastumine väiksem kui Euroopa kodaniku ja piirkonnaga samastumine ning võrdne Läänemere piirkonnaga samastumisega.
- Huvitav on märkida, et **Läänemere ääres elavaks inimeseks olemist** hinnatakse üsna kõrgelt nagu ka **põhjamaalaseks või baltlaseks olemist**. Kui lätlased ning Lätis ja Eestis elavad venelased peavad esimest tähtsamaks, siis eestlased, soomlased ja rootslased hindavad kõrgemalt põhjamaalaseks olemist. Need kaks on teiste rahvuseülestega võrreldes kõige rohkem väärtustatud. Noored samastuvad vähem põhjaeurooplaseks ja baltlaseks olemisega, natuke veel vähem skandinaavlaseks olemisega ning kõige vähem lääne- või idaeurooplaseks olemisega.
- Kui võrrelda omavahel samastumise eri tasandeid (ülemaailmne, Euroopa, riiklik, rahvuslik ja piirkondlik), näitavad tulemused, et noored väärtustavad kõige rohkem kodanikuga samastumist, sellele järgneb

samastumine paik- või piirkonnaga, eurooplasega ja maailmakodanikuga. **Etnilist samastumist peetakse üllatavalt vähe tähtsaks.**

- Kõige vähem tähtsad või isegi vastandlikud samastumised erinevad rühmiti rohkem. Samastumised, mida Eesti, Soome, Läti ja Rootsi noored keskmiselt ei pea **enda suhtes kehtivaks, on (endise) Nõukogude Liidu kodanik, konservatiivsete vaadetega inimene ja idaeurooplane.** Soomlased ja eestlased hindavad endise Nõukogude Liidu kodanikuks olemist kõige vähem. Skandinaavia tundub olevat liiga kaugel nii Läti rühmadele kui ka Eestis elavatele venelastele, kes ei väärtusta koos Lätis elavate venelastega ka lääneeurooplasega samastumist.

Ühtse identiteedi ennustamine

Kontaktihüpoteesi (Allport 1964; Pettigrew, Tropp 2006) alusel kontrollisime, kas nendel õpilastel, kellel on teiste rühmade seas rohkem sõpru; kes küllastavad teisi riike sagedamini ja kellel on nende riikide kohta paremad teadmised, samastavad end Balti- ja Põhjamaade piirkonnaga tugevamini. Kuna uuring ei olnud eksperimentaalne ega pikaajaline, ei saa selliste väärtuste seoseid tõlgendada põhjuslikuna. Kuid teoreetilised allikad ja paljud varasemad uuringud (Jasinskaja-Lahti, Liebkind 1998; Gaudet, Clément 2005) kinnitavad, et rohkem kontakte teiste rühmade liikmetega ja eriti sõpru teistest rühmadest (Pettigrew 1997; Pettigrew, Tropp 2006; Turner, Hewstone, Voci, Vonofakou 2008) tekitavad positiivsemaid hoiakuid ning tugevamat identiteeti.

Teadmisi naaberriikide kohta, sõpru naaberriikidest ja külaskäike naaberriikidesse kasutati selleks, et ennustada, kas need aitavad piirkonnaga tugevamini samastuda (Põhjamaad, Balti riigid, Põhja-Euroopa ja Läänemere ääres elav inimene). Ehk on huvitav teada, et Rootsi õpilaste teadmised enda ja teiste riikide ajaloost paistavad olevat kesisemad ning Läti õpilased teavad ajaloolisi fakte oma riigi ja naaberriikide kohta kõige paremini. Kõikide riikide õpilaste seas olid seosed naabrite ajaloo tundmise ning enda põhjamaalasega, põhjaeurooplasega ja Läänemere ääres elava inimesega samastumise tugevuse vahel positiivsed ning statistiliselt tähtsad. Läti õpilased olid erand: nende seas oli seos Läänemere ääres elava inimesega samastumisega positiivne, aga statistiliselt ebaoluline.

Analüüsisime ka seda, kas naaberriikides sõprade omamine on seotud samastumisega nende nelja piirkonnaga: Põhjamaad, Balti riigid, Põhja-Euroopa ja Läänemere ääres elav inimene. **Naaberriikides sõpru omavate ja sõpru mitteomavate õpilaste seas on nelja piirkonnaga samastumise tähtsus üldjuhul suurem.** Kõiki nelja riiki koos analüüsid selgus, et kõigi nelja samastumise puhul esines statistiliselt tähtis erinevus. Õpilased, kellel on sõber vähemalt ühes riigis, samastavad end tugevamini põhjamaalase, baltlase, põhjaeurooplase ja Läänemere ääres elava inimesega.

Kuigi naaberriike küllastatakse rohkem, kui nendes on sõpru, ei ole iga neljas õpilane kunagi käinud üheski kolmest naaberriigist. **Naaberriike külasthanud õpilaste seas on nelja piirkonnaga samastumise tähtsus üldjuhul suurem kui nende seas, kes pole käinud üheski kolmest naaberriigist.** Kõiki nelja riiki koos analüüsid selgus, et kõigi nelja samastumise puhul esines statistiliselt tähtis erinevus. Õpilased, kes on käinud vähemalt ühes riigis, samastavad end tugevamini põhjamaalase, baltlase, põhjaeurooplase ja Läänemere ääres elava inimesega. Piirkonnaga samastumist mõjutasid kõige rohkem ajalooteadmised ja reisil kogetu. Seega võib õpilaste teadmiste rikastamine aidata piirkonnaga tugevamalt samastuda ja seda arvestades avaldab Läänemere piirkonna ajaloo tutvustamine head mõju.

Kokkuvõttes võib väita, et noorte teadmised erinevad väga palju. Tundub, et Rootsi õpilased teavad oma ja teiste ajaloost vähem ja Läti õpilased kõige rohkem. Kõigi nelja riigi õpilaste seas on positiivne seos naaberriikide ajaloo tundmise ja piirkonnaga tugevama samastumise vahel. Samuti on seotud nende riikide küllastamine ja nendest riikidest sõprade omamine, mis aitavad tugevdada piirkonnaga samastumise tunnet. Piirkonna ühtekuuluvuse soodustamiseks tuleb tutvustada õpilastele piirkonna ajalugu. Teatud ühisosa on juba leitud: kõigi nelja riigi õpilased on mures Läänemere pärast ja peavad seda millekski selliseks, mille eest tuleb ühiselt vastutada. Ühendavate teguritena tajuvad nad ka keskaega, Hansa Liitu, sotsiaalmeediat ja võrdsust. Nõukogude ajal toimunud lähiajaloo sündmustes ei olda nii ühisel meelel ja seega on vaja rääkida ka nendest probleemteemadest.

2. uuring: keskkooli ajaloo ainekavad

Keskkooliastme ajaloo ainekavad on tähtsad kahel tasandil. Esiteks annavad need võimaluse kujundada selgepiiriline identiteet. Teiseks toetavad ainekavad õpilaste teatud oskuste, väärtuste ja teadmiste arendamist. Selle osa eesmärk on vaadelda, kuidas käsitletakse Läänemere piirkonna ajalugu teemade (sündmused ja inimesed naaberriikides) ja õpilaste oskuste vaatekohalt riiklikes keskkooli ajaloo ainekavades, ning anda soovitusi piirkonna ajaloo teemade laiemaks käsitlemiseks koolides.

Keskkooli ajaloo ainekavade sisu

Eestis ja Soomes pakutakse ainekavadega kohustuslikke ning valikkursusi. Lätis pakutakse ainult ühte kõikidele keskkoolidele kohustuslikku kursust, samas kui Rootsis on pakutav kursusevalik mitmekesine ja koolid saavad oma kallaku alusel otsustada, milliseid nädal õpetavad, ning õpilased võivad valida endale meeldiva. Vt ajalookursuste nimekirja neljas riigis tabelist 4.

Tabel 4. Ametlike ajalookursuste nimetused Eestis, Soomes, Lätis ja Rootsis

Eesti
Kohustuslikud kursused
Üldajalugu ¹
Eesti ajalugu I ²
Eesti ajalugu II ³
Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel
Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel
Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm
Valikkursused
Maailma ajalugu: tsivilisatsioonid väljaspool Euroopat
Euroopa riikide ja Ameerika Ühendriikide ajalugu
Soome
Kohustuslikud kursused
Inimene, keskkond ja kultuur (HI1)
Euroopa inimene (HI2)
Rahvusvahelised suhted (HI3)
Pöördepunktid Soome ajaloos (HI4)
Valikkursused
Soome eelajaloolisest ajast autonoomiani (HI5)
Kultuuride kohtumine (kultuurid väljaspool Euroopat (HI6))
Läti
Kohustuslik kursus: Läti ja maailma ajalugu

RootsiAjalugu 1a⁴Ajalugu 1a⁵Ajalugu 1b⁶Ajalugu 2a⁷Ajalugu 2b⁸: kultuuriajaluguAjalugu 3⁹*Märkused.*¹ *Maaailma ajalugu;*² *kuni 17. sajandi lõpuni;*³ *kuni 19. sajandi lõpuni;*⁴ *ühine kõikides kutseharidusprogrammides ja tehnilises kõrghariduses, vt lisa A;*⁵ *ühine kõikides kutseharidusprogrammides ja tehnilises kõrghariduses (kursuse 1a1 jätk ja enamasti valikkursus);*⁶ *tavaline EK, ES, HU, NA ja SA korral või eraldi kursus 1a1 ja 1a2 asemel, vt lisa A;*⁷ *ühine ülikoolide ettevalmistuskursustel, enamasti valikaine (õpetatakse pärast kursust 1a2 või 1b);*⁸ *tavaline ES aja HU korral, vt lisa A;*⁹ *ühine ülikoolide ettevalmistuskursustel HU, EK, ES, NA, SA korral (valikkursus pärast kursust 2a või 2b).*

Kui lisada Läänemere piirkonna ajalugu ühe teemana ainekavadesse või eraldi teemana riigi, piirkonna või lähiajaloo kursustesse, siis see aitaks noori harida, et nad teaksid oma naabritest rohkem ja tunneks end seega üksteisele lähemal. Kuna piirkonnas püütakse süvendada majandus-, keskkonna-, kultuuri- ja poliitikaalast koostööd, aitaks haritud ning teadlikud noored tulevikus kaasa paremale suhtlemisele ja üksteisemõistmisele. Seega aitaksid ajaloo teemad, mis selgitavad sarnasusi, erinevusi ja sidemeid Läänemere piirkonnas, tõhusalt võidelda stereotüüpse mõtlemise ning eelarvamustega. Meie arvates on haridus inimese arusaamade kujundamise võti ja seega oleks tervel piirkonnal seesugustest ajalookursustest väga palju kasu.

Ka ühtekuuluvusega seoses soovitatakse nelja riigi ainekavades käsitleda Läänemere piirkonna ajaloo teemat. Riikide vahel on ilmselged sidemed, mis on mõjutanud piirkonna üldist arengut. Ühist ajalugu tuleb ja on võimalik rõhutada kõikides ainekavades, arendades õpilaste oskusi, näiteks lastes neil analüüsida piirkonnas juhtunud sündmusi, et neis kujuneks arusaam kogu piirkonna erinevustest ja sarnasustest.

Eesti paistab silma selle poolest, et keskkooli ajaloo ainekavades ja lisadokumentides mainitakse ning soovitatakse üsna sõnaselgelt Läänemere piirkonnaga seotud teemasid. Selline üksikasjalikkus näitab, et naaberriikide teema on Eesti ainekavas esile tõstetud. Soome õppekavas on juhuslikud viited piirkonna ajaloole ja nende õppekava sarnaneb oma ülesehituse poolest Eesti omaga, kus keskendutakse eelkõige teemadele. Mõlemas mainitakse õpilaste oskusi ja õpitulemusi, kuid Läti ja eriti Rootsi ainekavades keskendutakse õpilaste oskustele põhjalikumalt. Lätis, kus naaberriike ainekavas ei mainita, on selle juurde kuuluvates õpetaja töökavades viited Läänemere ajaloole ja nende kasutamise korral näevad õpetaja töökavad ette piirkonna ajaloo käsitlemist.

Põhjused ja ettepanekud piirkonna ajaloo õpetamise edendamiseks

Suurema ühtekuuluvuse vaatekohast saaks need lüngad täita Läänemere piirkonna ajaloole keskenduvate uute õppematerjalidega. Käsitusviisid on riigiti erinevad. Eesti ja Soome on lisanud Läänemere piirkonnaga seotud teemad kehtivasse õppekavasse. Seega on üks võimalus Läänemere piirkonna teema paremaks käsitlemiseks lisada need teemad olemasolevatesse kursustesse.

Eestis:

- Eestis pakuvad Eesti ajaloo ja lähiajaloo kursused võimalusi keskenduda piirkonna ajaloole.
- Eestis tundub mõistlik 35-tunnine Läänemere piirkonna kursus, sest keskkoolid peavad pakkuma 11 valikainet, ja kui üks kursus koos materjalide ja võimaliku kursuse kavaga on juba olemas, ei peaks koolid eraldi valikkursusi välja töötama.

Soomes:

- Soome puhul võib piirkonnaga seonduvat käsitleda kursustel Hi3 ja Hi5. Neist üks keskendub rahvusvahelistele suhetele ja seega saaks selle raames tegeleda Läänemere piirkonna suhete teemadega ning teine on Soome riigi ajaloo kursus, milles samuti viidatakse sidemetele naaberriikidega.
- Soomes võib materjalide ja koolituste edendamise anda tulemuseks Läänemere piirkonna ajaloo valikkursuse mõnes koolis. On üsna tavaline, et kui õpetaja ja õpilane huvituvad mõnest ajalooteemast, võetakse see koolides valikkursuste hulka.

Lätis ja Rootsis on ajaloo ainekavad üldisemad. Peatähelepanu pööratakse õpilase pädevustele ja teemad on laiad. Nende kahe ainekava muutmine nii, et määratakse kindlaks konkreetsete õpetatavad teemad, oleks ebaproportsionaalne. Ajaloo ainekava Rootsis koosneb mitmest valik- ja kohustuslikust kursusest ning nende muutmine Läänemere piirkonnaga seotud teemade lisamiseks oleks kuut kursust hõlmava ainekava ümberkirjutamiseks kuluva aja ja suure töö tõttu mõttetu ning teostamatu.

Lätis:

- Konkreetsete Läänemere piirkonda käsitlevate teemade lisamine muidu üsna üldisesse ainekavasse oleks keeruline ülesanne. Seega oleks üks võimalus paluda õpetajatel käsitleda tunnis Läänemere piirkonnaga seotud materjale. Kahes õppekavas olevad laiad teemad pakuvad mitut eelnimetatud võimalust rääkida Läänemere piirkonna ajaloost ning tuua piirkondlikke näiteid näitlikustamise ja arusaamise eesmärgil.
- Läbipõimunud ja eriilmelise Läänemere piirkonna ajaloo kaudu saaks arendada õpilaste oskusi, toetades õpetajaid Läänemere piirkonna ajalugu käsitlevate materjalide, meetodite ja ka selleteemaliste koolitustega. Õpetajate teadlikkuse tõstmine uutest interaktiivsetest ja kaasavatest Läänemere piirkonnaga seotud õppematerjalidest on esimene samm Läänemere piirkonna ajaloo kui eraldi teema käsitlemiseks ajalookursustel.
- Lätis saaks piirkonna ajalugu põhjalikumalt õpetada õpetaja kahe olemasoleva töökava ametliku kehtestamisega ja uue piirkonnale keskenduva töökava koostamisega, mida täiendavad materjalid ning koolitused.

Rootsis:

- Lahendus oleks see, kui õpetajatele tutvustatakse Läänemere piirkonda käsitlevaid teemasid õppematerjalide ja koolituste kaudu, et ajalootunnis kasutataks rohkem piirkondadega seotud näiteid.
- Rootsis võiks koostöö õpetajate liidu ja raamatukirjastajatega koos õppematerjalide ning koolitustega julgustada senisest rohkem piirkonnale keskendumist.

Seetõttu on muudatusteks vaja suuremat koostööd. Lobitöö riikide asjaomastes haridusasutustes tugevdaks veelgi Läänemere piirkonna ajaloo õpetamist. Ent praegu tundub ainekavade muutmine keeruline, sest kõik riigid on viimasel paaril aastal oma ainekavasid juba muutnud. Seetõttu oleks esimene samm õpetajate, koolide, raamatukirjastajate, õpetajate liitude teadlikkuse tõstmine, et suurendada nende teadmisi sellest teemast ja huvi selle valdkonna vastu.

3. uuring: õpetajate lähenemisviis ajaloo õpetamisele

Uuringu peaesmärk oli teha kindlaks, milliseid meetodeid ja materjale õpetajad eelistavad ning kasutavad, milliseid tehnikaseadmed nad saavad kasutada ja kuidas nad käsitlevad Läänemere piirkonna ajalugu. Selle tulemusel saaks õpetajate eelistusi ja võimalusi arvestada Läänemere piirkonna ajaloo õppematerjalide edasisel koostamisel.

Õpetamiseesmärgid

Kõigepealt küsisime õpetajatelt, millistele eesmärkidele nad keskenduvad ajaloo õpetamisel. Palusime neil hinnata eesmärke alates kõige tähtsamast kuni kõige vähem tähtsani. Valikuvõimalusi oli kokku üheksa. Tabelis 5 on esitatud õppe-eesmärkidega seotud üldtulemused tähtsuse järjekorras.

Tabel 5. Mil määral te keskendute ajaloo õpetamisel järgmistele õpieesmärkidele?

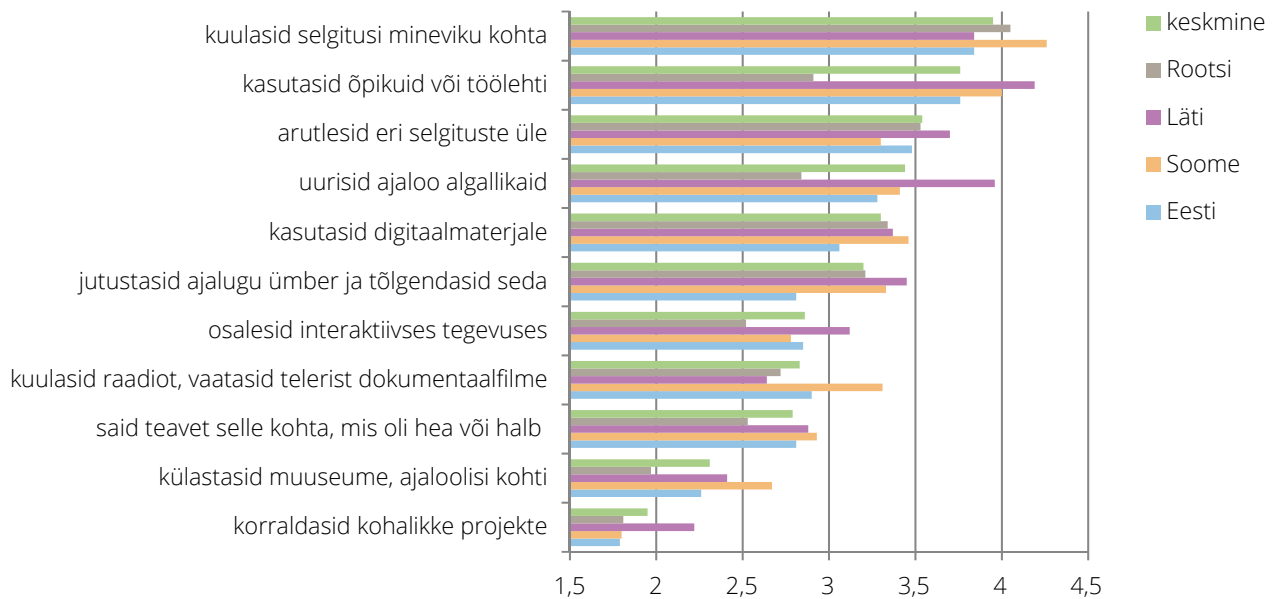
Hinne	Mil määral te keskendute ajaloo õpetamisel järgmistele õpieesmärkidele? (Hinne alates kõige tähtsamast kuni kõige vähem tähtsani)	Keskmine hinne
1	Tahan, et õpilased omandaksid teadmisi ajaloo põhifaktide kohta ja neid üldiselt mõistaksid.	4,01
2	Tahan, et nad kasutaksid ajalugu maailmas praegu valitseva olukorra selgitamiseks ja muutumissuundumuste mõistmiseks.	4,26
3	Tahan, et nad kujutaksid ette, milline oli minevik, arvestades eri vaatekohti.	4,85
4	Tahan, et nad hindaksid meie maa ja ühiskonna kombeid, iseloomuomadusi, väärtusi ning lugu.	5,00
5	Tahan, et nad mõistaksid vanasti elanud inimeste käitumist, taaskehastades selle perioodi konkreetseid olukordi ja kaasaegsete mõtteid (empaatia).	5,08
6	Tahan, et nad hindaksid ajaloosündmusi inim- ja kodanikuõiguste normide kohaselt.	5,10
7–8	Tahan, et ajalugu neid köidaks ja sellega tegelemine pakuks neile rõõmu.	5,34
7–8	Tahan, et nad võtaks omaks demokraatlikud põhiväärtused.	5,34
9	Tahan, et nad väärtustaksid ajalooliste säilmete ja hoonete säilitamist.	6,03

Kõige tähtsam üldine eesmärk on see, et õpilased omandaksid teadmisi ajaloo põhifaktide kohta ja neid üldiselt mõistaksid. Seda peeti kõige olulisemaks Eestis, Soomes ja Rootsis, samas oli Läti keskkoolide ajalooõpetajate peaesmärk see, et õpilased kasutaksid ajalugu maailmas praegu valitseva olukorra selgitamiseks ja muutumissuundumuste mõistmiseks. Peale selle tahavad õpetajad, et õpilased kujutaksid ette, milline oli minevik, arvestades eri vaatekohti.

Kõige vähem tähtis eesmärk on see, et õpilased väärtustaksid ajalooliste säilmete ja hoonete säilitamist. See kehtis kõikide õpetajarühmade kohta. Üldiselt võib väita, et kõik õpetajad andsid üsna sarnaseid vastuseid. Teised vähem tähtsad eesmärgid olid demokraatlike põhiväärtuste omaksvõtmine ja ajalooga tegelemisest rõõmu tundmine.

Tegevus klassis

Et hinnata, kuidas õpetajad oma tunde läbi viivad, küsiti neilt seda, kui sageli tegeletakse nende tundides mingi tegevusega. Selle küsimuse puhul olid erinevused ilmsemad kui õpieesmärkide tähtsusega seotud küsimuse korral. Võimalike klassis toimuvate tegevuste seast nimetati kõige sagedamini tegevust „**Õpilased kuulavad minu selgitusi mineviku kohta**” (3,94). Sageduse poolest teine tegevus oli õpikute ja töövihikute kasutamine ning kolmandal kohal oli arutlemine eri selgituste üle minevikus toimunu kohta. **Kõige harvem esines tegevus „Õpilased korraldavad kohalikke projekte”** (aritmeetiline keskmine = 1,95). Täielikud tulemused riikide kaupa on esitatud joonisel 6.

Joonis 6. Kui sageli leidis möödunud aastal aset järgmine? Õpilased ...

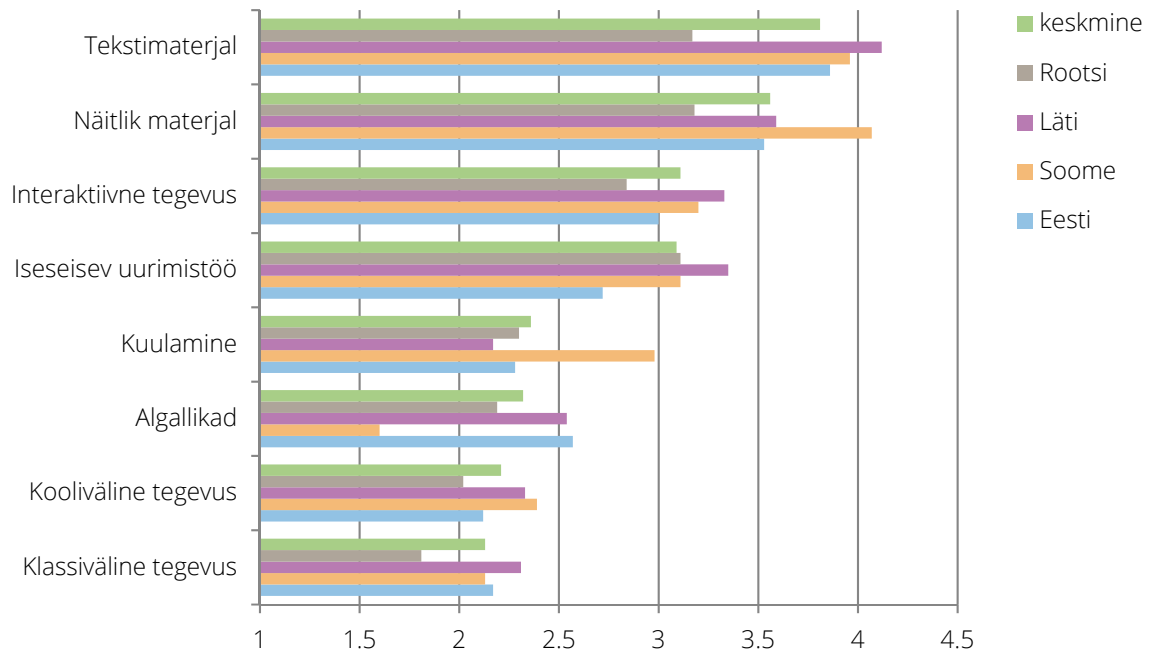
Märkus. Õpetajad hindasid valikuvõimalusi skaalal 1 (mitte kunagi) kuni 5 (peaaegu alati). Selguse eesmärgil on joonisel kasutatud skaalat 1,5–4,5.

Silma torkab see, et Rootsi õpetajad peavad tegevusi viiel juhul kõige vähem tähtsaks ning Soome ja Läti õpetajad keskenduvad tegevuse mitmekülsusele. Üldjuhul kasutavad õpetajad pigem sellist tegevust, mida on lihtne korraldada, ning seetõttu on rohkem aega või muid vahendeid nõudvad tegevused (muuseumide külastamine, kohalike projektide korraldamine) vähem populaarsed. Populaarne ei ole ka õpilaste teavitamine sellest, mis oli õige või vale.

Eri materjalide eelistamine ja kasutamine

Et teha kindlaks, millised materjale ja meetodeid õpetajad kasutavad ning eelistavad, palusime neil neid hinnata. Tekstimaterjalidele eelistatakse näitlikke materjale, kuid neid kasutakse vähem kui tekste. Interaktiivsed meetodid on samuti populaarsed. Õpetajad eelistaksid koolivälisest tegevust hoopis rohkem, kui nad seda tegelikult kasutavad. **Üldiselt eelistatakse kõiki meetodeid ja materjale rohkem, kui neid kasutatakse (v.a tekstimaterjalid).**

Õpetajad eelistavad ja kasutavad kõige enam tekste, interaktiivset ja uurimistegevust ning vähem kuulamismaterjale, algallikaid, kooli- ja klassivälisest tegevust. Üksikasjalikud tulemused on esitatud joonisel 7.

Joonis 7. Milliseid õppematerjale ja -meetodeid te kasutate?

Märkus. Õpetajad vastasid skaalal 1 (üldse ei kasuta) kuni 5 (kasutan väga palju). Selguse eesmärgil on joonisel kasutatud skaalat 1–4,5.

Kõiki meetodeid ja materjale, v.a tekstimaterjale, eelistatakse rohkem, kui neid kasutatakse. Tundub, et Läti ja Soome õpetajad eelistavad selliseid materjale rohkem kui teised, aga erinevused ei ole suured. Vastustest selgub, et õpetajad sooviksid rohkem näitlikke materjale, kui neil on, ja nad tahaksid neid kasutada isegi rohkem kui tekstimaterjale. Ka interaktiivsed meetodid on eelistatud.

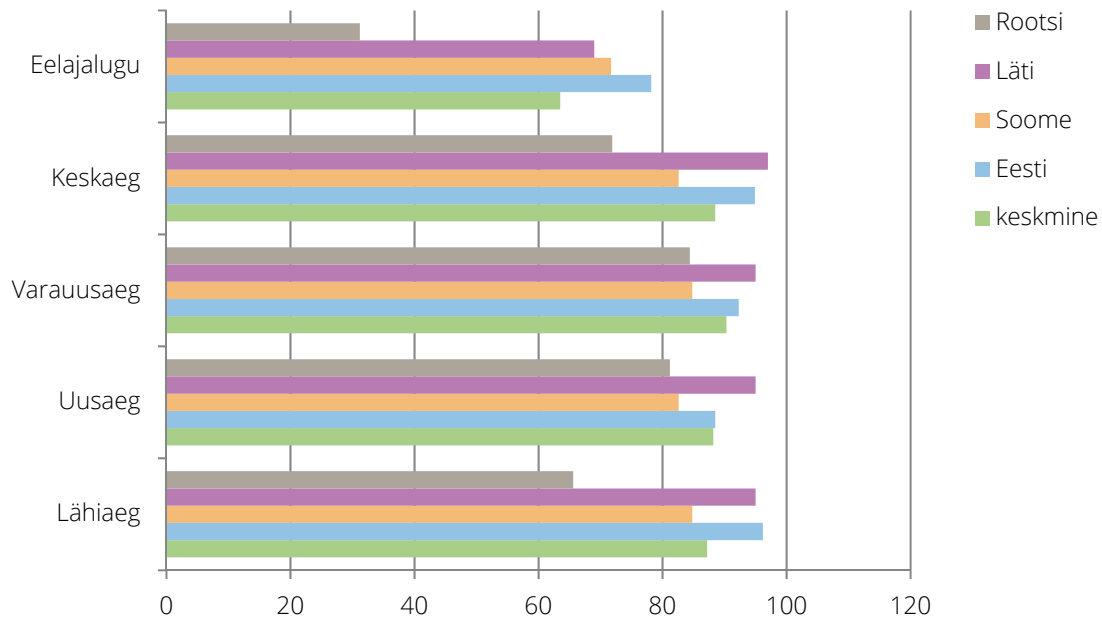
Seadmete ja vahendite kasutamise võimalus

Soome õpetajad saavad kasutada tehnikaseadmeid ja arvutit eri õppetegevusteks kõige sagedamini. Ka Rootsi õpetajatel on tehnikaseadmete kasutamiseks head võimalused, kuid nad kasutavad arvutit tunnitegevuses vähem. Eesti õpetajatel on vähem võimalusi seadmeid kasutada, kuid sellest hoolimata kasutavad nad eri tegevusteks (tundide ettevalmistamine, kodutööde hindamine ja kontrollimine, tunniandmine, õpilastega suhtlemine) arvutit sagedamini kui Rootsi ja Läti õpetajad. Arvutite ja muude seadmete kasutamise poolest on Läti õpetajad kõige kehvemas olukorras. Peale selle on väikeasulate õpetajatel üldjuhul vähem võimalusi tehnikaseadmeid kasutada. Seega tuleks uute materjalide koostamisel kasutada eri käsitlusviise, et hõlmata nii tehnikaseadmeid nõudvaid tegevusi kui ka tavalisemaid õpiku- ja töövihikupõhiseid meetodeid.

Tehnikaseadmete kasutamise võimaluste eri taseme kõrval napib kõigi nelja riigi õpetajatel raha õppekäikudeks. Ülejäänud vahendid, nagu põhimaterjalid, on üldiselt olemas, aga tundub, et lisamaterjalidega on Läti ja Eesti õpetajatel probleeme. Näib, et õpetajatel on võrdselt head võimalused raamatukogu kasutada (v.a Läti õpetajad). Materjalide, tehnikaseadmete ja põhimaterjalide kasutamise juhised õpetajatele suurt muret ei valmista.

Õpetajate lähenemisviis Läänemere piirkonna ajaloole

Jooniselt 8 on näha, et **Läänemere piirkonnast räägitakse kõikide perioodidega seoses. Kuid eelajaloolise ajaga seoses mainitakse Läänemere piirkonda vähem. Tundub, et kui varausaeg välja arvata, räägivad Rootsi õpetajad Läänemere piirkonnast kõikide perioodide raames vähem.** Seda saab põhjendada Rootsi impeeriumi ülemvõimuga sellel ajal.

Joonis 8. Märkige need perioodid, kus te räägite tunnis Läänemere piirkonna ajaloost

Märkus. Arvnäitaja tähistab nende õpetajate protsenti, kes käsitlevad Läänemere piirkonnaga seotud teemasid näidatud ajalooperioodidel.

Kõige rohkem räägitakse Läänemere piirkonnast varauusajaga seoses (Rootsi võimu periood). Järgnevad keskaeg, uusaeg ja lähiajalugu (nende perioodidega seoses räägib piirkonnast 88 protsenti õpetajatest). Eelajalugu käsitledes mainivad õpetajad Läänemere piirkonda märksa vähem (63,5 protsenti õpetajatest väidab, et nad mainivad piirkonda).

Üldiselt tundub, et enamik õpetajatest räägib tunnis eri ajalooperioode käsitledes Läänemere piirkonnast. Rootsi õpetajad teevad seda märksa vähem ja nemad tunnevad väiksemat huvi ka uute Läänemere piirkonna ajaloomaterjalide vastu. Siiski on 90 protsenti vastanutest huvitatud uute Läänemere piirkonda käsitlevate materjalide kasutamisest. Seega võib väita, et õpetajad räägivad Läänemere piirkonna ajaloost üsna palju, kuid nad ei pruugi seda teha kuigi struktuurselt, ning nad on teemast ja uutest materjalidest huvitatud. Õpetajad usuvad ka, et õpilased on Läänemere piirkonna ajaloost huvitatud, ja kuna õpilaste huvi on esikohal nende tegurite nimekirjas, mida õpetajad arvestavad meetodi või materjali valikul, võib järeldada, et Läänemere piirkonnaga seotud teemade tutvustamisel Eesti, Soome, Läti ja Leedu keskkoolides on tulevikku.

Kokkuvõte

Uuringu eesmärk oli selgitada, kui laialdaselt õpetatakse Läänemere piirkonna ajalugu Eesti, Soome, Läti ja Rootsi koolides. Seda tehti kolmes jaos: uuriti õpilaste teadlikkust, riiklike ainekavade sisu ja seda, kuidas õpetajad piirkonna ajalugu käsitlevad.

Tulemused näitavad, et noorte teadmised on väga erinevad. Rootsi õpilased paistavad silma selle poolest, et nad teavad oma ja teiste ajaloost vähem, samas kui Läti õpilased teavad kõige rohkem. Kõigi nelja riigi õpilaste seas on positiivne seos naaberriikide ajaloo tundmise ja Läänemere piirkonnaga tugevama samastumise vahel. Samuti on seotud riikide külastamine ja nendest riikidest pärit sõprade omamine, mis aitavad tugevdada piirkonnaga samastumise tunnet. Piirkonna ühtekuuluvuse soodustamiseks poliitilise, majandusliku ja kultuurialase koostöö kaudu tuleb seega tutvustada õpilastele ka piirkonna ajalugu. Teatud ühisosa on juba leitud: kõigi nelja riigi õpilased on mures Läänemere pärast ja peavad seda millekski selliseks, mille eest tuleb ühiselt vastutada. Ühendavate teguritena tajuvad nad ka keskaega,

Hansa Liitu, sotsiaalmeediat ja võrdsust. Nõukogude ajal toimunud lähiajaloosündmustes ei olda niivõrd ühisel meelel, seega on vaja rääkida ka nendest probleemteemadest.

Keskooli ajaloo ainekavades on neljas riigis suuri erinevusi. Eestis mainitakse ja soovitatakse keskooli ajaloo ainekavades ja lisadokumentides üsna sõnaselgelt teemasid, mis on seotud Läänemere piirkonnaga. See näitab, et antud teema on ajalookursustel tähtis. Soome ainekavas on piirkonna ajaloole juhuslikud viited: naaberriike mainitakse ainult kahel kursusel. Lätis, kus naaberriike ainekavas ei mainita, on selle juurde kuuluvates õpetaja töökavades viiteid Läänemere ajaloole ja nende kasutamise korral näevad õpetaja töökavad ette piirkonna ajaloo käsitlemist. Rootsi ainekavas naaberriike ei mainita ja teemad on pigem üldisemat laadi (diktatuur, demokraatia, ränne jne). Niisiis, kui Eesti kõrvale jätta, mainitakse Läänemere piirkonda struktuurselt üsna vähe. Seetõttu soovitatakse Läänemere piirkonnaga seotud teemad ja uued materjalid siduda olemasolevate ainekavadega, sest kõik ainekavad pakuvad võimalusi sellest piirkonnast rääkida. Läänemere piirkonna ajaloo läbimõeldumaks õppimiseks soovitatakse Eestis 35-tunnist valikkursust, kuid selleks on vaja koostada õppematerjalid ja eeskätt koolitada õpetajaid. Läänemere piirkonna ajaloo seotud uute materjalide koostamise kõrval on vaja koolitada kõigi nelja riigi õpetajaid: neis saaks äratada huvi piirkondlike sidemete vastu, jagades neile uusi teadmisi, ning see kannustaks neid käsitlema oma tundides Läänemere piirkonnaga seotud teemasid.

Õpetajad vastasid, et nad on Läänemere piirkonna ajaloo suhtes huvitatud, ja arvasid, et see köidab ka nende õpilasi. Enamik õpetajaid räägib piirkonnast juba eri ajalooajalooperioodide raames (kõige rohkem varauusaega käsitledes ja vähem seoses eelajaloo). Õpetajad kasutaksid ka uusi Läänemere piirkonna ajaloo käsitlevaid materjale, kui neid pakutaks. Seega on nõudlus Läänemere piirkonda käsitlevate materjalide järele olemas.

Uusi materjale koostades tuleb meeles pidada, et nii õpetajad kui ka õpilased eelistavad meetodite ja materjalide mitmekesisust. Eeskätt eelistatakse näitlikke materjale ja interaktiivsed meetodid on samuti populaarsed. Tundub, et õpetajad kasutavad üsna sageli eri tehnikaseadmeid. Arvuti ja internet on kõikide õpetajate seas väga levinud, ent Eesti ja Läti õpetajad ning väikeasulate õpetajad saavad tehnikaseadmeid, nagu grafoprojektorid, õpilasarvutid ja interaktiivsed tahvlid, kasutada vähem kui teised ning seega tuleks kasutada ka tavapäraseid õpiku- ja töövihikupõhiseid materjale. Kõigest hoolimata peaks materjalid sisaldama eri tegevusi, et köita nii õpetajate kui ka õpilaste huvi.

Kirjandus

Allport, G. W. (1979). *The nature of prejudice* (25th anniversary ed.). Cambridge, MA: Perseus Books.

Gaudet, S., & Clément, R. (2005). Ethnic identity and psychological adjustment among the Fransaskois. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 37, 110–122.

Jasinskaja-Lahti, Inga and Karmela Liebkind (1998). Content and predictors of the ethnic identity of Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *Scandinavian Journal of Psychology* 39, 209–219.

Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 173–185.

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 751–783.

Stradling, R. (2003). Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers, Council of Europe.

Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories. Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Turner, R. N., Hewstone, M., Voci, A., Vonofakou, C. (2008). Test of the Extended Intergroup Contact Hypothesis: The Mediating Role of Intergroup Anxiety, Perceived Ingroup and Outgroup Norms, and Inclusion of the Outgroup in the Self, *Journal of Personality and Social Psychology* 95 (4), 843–860.

Välja antud: Tallinn 2013
Väljaandja: Sihtasutus Unitas

Autorid:

Aune Valk
Carl-Johan Ivarsson
Danute Dura
Evelin Tamm
Heidi Slotte
Juha Juntunen
Matti Rautiainen
Mare Oja

Toimetajad:

Hanna Jemmer
Maris Vainre

Andmete kogumine, töötlemine ja levitamine: Tartu Klaster OÜ, Advisio OÜ

Tõlge, toimetamine ja kujundus: Luisa Tõlkebüroo

Trükk: Areal Design

Väljaannet rahastati Kesk-Läänemere INTERREG IV A piiriülese koostöö programmist aastateks 2007–2013, rahalist toetust saadi ka Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumilt. Väljaanne on osa projektist „Erinevad rahvad – jagatud pärand“.